A LOVINESCIAN MARK

Carmen Elena FLOREA
"Petru Maior" University of Târgu-Mureş

Abstract: All around E. Lovinescu is a delightful short critics book signed by Alexandru George, better known as a postmodernist novelist, if recognized as an essay writer, translater, though seldom a journalist. Another perspective over the memory of a giant, subjected to controversial points of view, otherwise a pleasure for the contemporary reader, disposed to accept a scent of truth or reject possible remains of the master 's personal vendeta. Nevertheless, we witness the literary baptism of some great names, the background of a majestic magazine and, all in all, the spirit of a unique mentor.

Keywords: Alexandru George, critics, Eugen Lovinescu, magazine, life.

Alexandru George a fost un scriitor, eseist, traducător, critic şi ziarist, care a excelat în toate domeniile pe care le-a îmbrăţişat deliberat, mistuit deopotrivă de patima scrisului şi de o deformaţie contagioasă a cititului avid, graţie puternicei personalităţi constant clădite. În eseul critic *În jurul lui E. Lovinescu*, descoperim un tip de critică în ramă, în care obiectivitatea serveşte analiza, iar subiectivitatea developează o confesiune abia reţinută, realizată de la nivelul unui confrate. Materia dispusă fatidic în treisprezece capitole este, majoritar, de bună ţinută, propunându-şi să răspundă la întrebări care ne-au măcinat pe toţi, de-a lungul anilor, în ceea ce îl priveşte pe Lovinescu sau aducând interpretări personale, care pot avea meritul de a se regăsi şi în sertarul altor simpatizanţi. Reţin atenţia câteva titluri precum *O viaţă şi o vocaţie, Primii paşi în critică, Necesitatea revizuirilor, Revista şi cercul ,,Sburătorul", Sincronism şi modernism* sau *Maiorescianism.* Pe scurt, este viaţa profesională densă, telurică, frământată, minuţioasă, inedită şi nerecunoscută a unui om controversat, înzestrat cu nervi de oţel, o extraordinară putere de muncă şi cu un condei răzbunător. George îl numeşte din primele rânduri *cel mai mare critic al nostru*, deşi recunoaşte că a fost întrecut în erudiţie, formare personală ori talent nativ de Vianu, Dragomirescu sau Călinescu. E vorba despre o sumă a unor merite pe care le-a avut preferatul său, cel care a reuşit să *reprezinte mai mult decât oricine condiţia specifică a criticului*. Un spirit clasic prin excelenţă, conservator nu de puţine ori, deloc avangardist prin reacţiile critice, a reuşit să se impună ca un autentic şi fervent promotor al modernismului, într-un moment suprem necesar pentru literatura română. Şi, totuşi, s-a spus despre Lovinescu faptul că s-ar fi încadrat facil în grupul celor care nu şi-au privit publicul de sus, ci ar fi fost numai foarte bine sistematizaţi în gândire şi, aşa cum observă contemporanul nostru, având *o critică întemeiată pe gust şi pe impresie*. Un spirit şi un stil foiletonist, sintagmă care îl recomandă drept un urmaş mândru al francezilor J. Lemaître, Gourmont, Anatole France ori Faguet. Continuând în aceeaşi notă, stilul lui Lovinescu are particularitatea unică de a vrea să placă şi de a-i permite estetului său a întreprinde totul pentru a captiva, pentru a trece, pur şi simplu, drept frumos.

Pretextul scolastic al curioşilor deranjaţi de critică, fie ea justificată, necesară, exagerată sau opacă, se poate constitui într-o plăcută lectură de tip *critică despre critică*, aşa cum e negociată delicat sintagma, de către Alexandru George, în al său eseu *În jurul lui E. Lovinescu*. Cred că acest concept face trecerea spre literatura obiectivizată şi îl educă pe cititorul îndoctrinat, determinându-l să accepte să vadă şi dincolo de pagina elegantă şi cuminte, fără a risca să fie deranjat de opinii părtinitoare. Aparent dificil, pentru neavizaţi o joacă, bagatelă în gamă înaltă dăruită cunoscătorilor, pentru că cele 300 de pagini te fură şi, la

BDD-A22086 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:08 UTC)

sfârșit, fericit dar bulversat, nu mai știi dacă ai citit confesiuni critice sau o analiză contextuală specializată a unui prieten al maestrului.

Materia dispusă fatidic în treisprezece capitole este, majoritar, de bună ținută, propunându-și să răspundă la întrebări care ne-au măcinat pe toți, de-a lungul anilor, în ceea ce îl privește pe Lovinescu sau aducând interpretări personale, care pot avea meritul de a se regăsi și în sertarul altor simpatizanți. Reține atenția câteva titluri precum *O viață și o vocație, Primii pași în critică, Necesitatea revizuirilor, Revista și cercul ,,Sburătorul", Sincronism și modernism* sau *Maiorescianism.* Avantajul nostru este acela de a-l privi cu detașare pe înaintaș, situație imposibil de aplicat nefericiților săi contemporani, care i-au suscitat interesul mai marelui. În mod cert, George este un *fan* al criticului, dar nu am nicio îndoială, cunoscându-i profilul literar, că nu ar fi fost decât un al doilea Camil Petrescu, dacă cei doi și-ar fi intersectat destinele literare. Nu găsesc nicio explicație oportună pentru alegerea postmodernistului, aceea de a-i dedica o carte teoreticianului modernismului, cu excepția aceleia sincere, de a-l situa pe cel din urmă pe cea mai înaltă treaptă valorică. O atare determinare nu am mai întâlnit-o decât la Florin Mihăilescu, cel care dubla râvna-i de o patimă convingătoare, în cursurile predate studenților. Psihologic vorbind, ar mai putea fi vorba și de o reconstituire morală târzie (Alexandru George având numeroase articole publicate sub titlul *Reconstituiri, revizuiri...*), pe care eseistul-om ar fi nutrit-o în momente când însuși experimenta răceala confraților.

Pe scurt, este viața profesională densă, telurică, frământată, minuțioasă, inedită și nerecunoscută a unui om controversat, înzestrat cu nervi de oțel, o extraordinară putere de muncă și cu un condei răzbunător, nici măcar constant, drept relativă echilibrare a unor forțe interioare destabilizate. Îl divinizezi pe cel care i-a adus în lumină pe Ion Barbu sau pe Camil Petrescu și ești șocat când îi desființează neavizat. Te pleci în fața celui care ne-a deschis poarta spre vest, într-un avânt citadin psihologizant reușit și nu înțelegi reacția despotului care își domina/submina învățăceii, coloșii de mai târziu, în cadrul ședințelor individuale din cenaclu. Nu-i de mirare că toată protipendada vremii s-a întors împotrivă-i, nu mai e o surpriză de ce a avut parte de atâta insucces/ghinion mascat în cariera profesională. Ceea ce pentru el putea părea simplă schimbare de atitudine, mai mult sau mai puțin explicabilă sub raportul criticii, pentru toți ceilalți, mai ales pentru cei avuți în vizor, devenea aroganță și incapacitate sau invidie mascate. Nepermis pentru un asemenea nivel, ceea ce explică *imperturbabila* reacție colectivă. Postum, Lovinescu este reabilitat, tocmai pentru că noi ne raportăm la esență, la conținut, la creație. Altminteri, nimic nu-l salvează în contemporaneitate, din păcate, exclusiv din pricina unei ciudate, unic placide și dure judecate a semenilor.

George îl numește din primele rânduri *cel mai mare critic al nostru*, deși recunoaște că a fost întrecut în erudiție, formare personală ori talent nativ de Vianu, Dragomirescu sau Călinescu. E vorba despre o sumă a unor merite pe care le-a avut preferatul său, cel care a reușit să *reprezinte mai mult decât oricine condiția specifică a criticului*. Un spirit clasic prin excelență, conservator nu de puține ori, deloc avangardist prin reacțiile critice, a reușit să se impună ca un autentic și fervent promotor al modernismului, într-un moment suprem necesar pentru literatura română. Această de(s)prindere formidabilă, atât de bine susținută sub raportul studiilor de specialitate publicate, l-a propulsat într-o manieră incontestabilă, cu atât mai mult, cu cât și-a asumat riscul de a se fi adresat și de a-și fi folosit penelul exigent în folosul scriitorilor în viață, mai mult, a celor aflați la început de drum. Ca formație intelectuală și ca profil specializat se îndepărtează în mod voit de Maiorescu, căruia târziu i-a dăruit un eseu critic și la care apreciază intransigența morală și apetitul polemic. Alexandru George consideră că *nu era străin de istorismul și determinismul lui Taine* și că de la Brunetiere a adoptat *viziunea literaturii ca o evoluție a genurilor*. Îndepărtarea de Maiorescu este păstrată în toate aspectele, inclusiv în maniera de lucru cu colaboratorii. De comparat numai atmosfera

BDD-A22086 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:08 UTC)

familială din sânul Junimii și consecvența susținerii publicațiilor din Convorbiri literare, cu tratamentul rece și inconsecvent de la „Sburătorul" al unor Blaga, Bengescu, Rebreanu. Și totuși, unde și de ce s-a pierdut Lovinescu, prin firea-i imposibilă și lipsa de diplomație, când destinul i-a surâs de la început?! Cum de a ajuns să-și facă dușmani atât de puternici, precum Ibrăileanu și Iorga, costându-l, ulterior, o catedră meritată la o universitate ori un dureros refuz la Academie?! Publică în 1906 o carte de excepție, una dintre cele mai reușite din domeniul critic din peisajul românesc, *Pași pe nisip*. Se impune ca un scriitor sigur și rectiliniu în aprecieri, cu atât mai mult cu cât analizează obiectiv nume ale timpului, precum Șt. O. Iosif, Goga, Sadoveanu, Agârbiceanu, Gîrleanu, Sandu-Aldea, Elena Farago, material de studiu pentru viitoarea artilerie antisămănătoristă. Un observator atent al lui Iorga, căruia acum nu-i displace criticul, un simpatizant al lui Sadoveanu, Lovinescu experimentează estetic într-o notă elegantă și detașată, pe care a pierdut-o odată cu anii maturității, când a înlocuit-o cu nerv și superioritate. *Cumpănire, toleranță, spirit discriminator, justa determinare a valorilor, acestea sunt calitățile pe care le propune Lovinescu*, spune George, iar eu constat, tot sub raport psihologic, schimbarea de registru a criticului, în perioadele de început ale celor două războaie mondiale – 1918 și 1940. Revenind la *Pași pe nisip*, se remarcă o punere a valorilor în locul meritat, grație unui gust desăvârșit și a unei intuiții ireproșabile. Sunt despărțiți, pe rând, Sadoveanu de Vasile Pop, I. Bârseanu de Brătescu-Voinești, sunt evidențiate meritele lui Goga sau Iosif, în detrimentul lui Agârbiceanu sau Beldiceanu. Se consolidează, astfel, un tip de critică analitică, nouă și binevenită în epocă, amintind de cea sociologică a lui Gherea, care, până la un punct, îl va fi încurcat pe Lovinescu în abordările ulterioare, contribuind nefast la sporirea numărului inamicilor de breaslă.

Calitatea de observator, nu de teoretician, la început, este reiterată odată cu așa-numitul proces intentat sămănătorismului. Din dorința de a atrage atenția asupra unor derapaje naționale, în detrimentul unui progres european, Lovinescu constată simplismul unor formule literare sămănătoriste, dulcegăriile nepermise din unele texte, sentimentalismul neavenit din altele. Mai mult, atrage atenția asupra improprietății termenului, desemantizat deseori sau înlocuit greșit, sinonimic, cu *poporanism* ori *țărănism,* greșeală căruia îi va fi căzut victimă însuși Duiliu Zamfirescu – puternic apărător al conceptelor înfierate de Lovinescu. Atitudinea modernistului rămâne neschimbată, de-a lungul anilor, mai mult, constatând din ce în ce mai vehement lipsa de valoare a literaturii sămănătoriste, găsește un bun prilej de a se răzbuna pe cine nu merită, incluzând în această categorie scriitori precum Ionel Teodoreanu, Jean Bart sau chiar Liviu Rebreanu. Exagerat sau nu, criticul intransigent s-a impus prin opiniile sale ferme și a deschis calea adevăratei mari literaturi, așa cum au consemnat obiectiv și alte nume mari, de-ar fi să-l numim aici numai pe George Călinescu.

Eugen Lovinescu și-a mai asigurat un pionierat, constată indirect Alexandru George, prin publicarea unor monogafii competente ale unor scriitori consacrați: Grigore Alexandrescu, Costache Negruzzi, Gheorge Asachi. Deși vor mai fi fost încercări – Ibrăileanu, Bogdan-Duică sau Scurtu, nimeni nu reușește să dubleze observația acută de un spirit valorizator autentic. Interesante sunt și alegerile făcute, mai ales că eram învățați să citim numai despre contemporanii scriitorului. Scopul a scuzat mijloacele, în sensul că cele trei studii se vor fi dorit conținutul unui curs susținut la Iași. Este un tip de răspuns la ce s-ar fi întâmplat dacă Lovinescu primea numirea la Catedra pe care a ocupat-o aproape fraudulos Ibrăileanu. Altfel spus, cât și ce ar fi scris, pentru că au avut grijă alții mai cârcotași să îl judece în diferite ipostaze și să decidă, în locul tuturor, că poate nu ar fi fost tocmai un dascăl ideal... Așadar, ceea ce explică succesul monografiilor (și nu numai), tot ca o abordare unică, deși costisitoare sub raportul muncii și al timpului, este documentarea amănunțită și,conform George, *pasiunea pentru disputa în jurul datelor și materialului istoriografic*. Justificare concretă pentru *Revizuiri*, la propriu și la figurat, pe de o parte prin publicarea unor volume cu

BDD-A22086 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:08 UTC)

acest titlu în 1916 și 1920, iar pe de altă parte, pentru menținerea obiceiului și pentru reactivarea acestei practici mult mai târziu, în *Memoriile* din 1940. Dacă în primă instanță *revizuiește* scriitori precum Maiorescu, Gherea, Caragiale, Vlahuță, Galaction sau Macedonski, constatând, de pildă, supraevaluarea în epocă a ultimilor doi, în pragul Celui de-al doilea Război Mondial „reușește" să se dezică, să schimbe registre întregi, cu grei precum Rebreanu ori Barbu, ca să nu mai vorbim de Camil Petrescu, într-o manieră decisivă și total diferită de comportamnetul său cotidian, în proximitatea celor „desființați".

Și, totuși, s-a spus despre Lovinescu faptul că s-ar fi încadrat facil în grupul celor care nu și-au privit publicul de sus, ci ar fi fost numai foarte bine sistematizați în gândire și, așa cum observă Alexandru George, având *o critică întemeiată pe gust și pe impresie*. Un spirit și un stil foiletonist, sintagmă care îl recomandă drept un urmaș mândru al francezilor J. Lemaître, Gourmont, Anatole France ori Faguet. Continuând în aceeași notă, stilul lui Lovinescu are particularitatea unică de a vrea să placă și de a-i permite estetului său a întreprinde totul pentru a captiva, pentru a trece, pur și simplu, drept frumos. O antilecție de care s-a folosit mai târziu Camil Petrescu, prin anticalofilismul cultivat, în parte și ca un răspuns abscons dat lui Lovinescu. Este și dovada din primele două volume ale *Criticelor*, când, notează George, *atunci abia putem descoperi în scrisul său ...elemente care par a face din el un simplu joc literar...* Tipul acesta de critică plăcută cititorului este datorat tot modelelor recunoscute: *critica e poate cel mai subiectiv dintre toate genurile literare, e o perpetuă confesiune...* (Remy de Gourmont).

În linia acelorași premiere din viața profesională, Eugen Lovinescu se bucură a fi fost ales de către editorul S. Benvenisti conducătorul revistei *Sburătorul*, având o apariție săptămânală și înregistrându-și botezul la 19 aprilie 1919. Criticul își amintește cu reală plăcere (în *Memorii*) că a fost preferat lui Rebreanu sau Minulescu, din motive subiective ale celui care a decis și care i-au oferit o șansă nesperată criticului aflat în plină maturitate creatoare. Tentația noastră de a reinventa spiritul junimist este fără limite, fapt ce se confirmă strict sub aspectul deciziei de a se înființa și un cenaclu/cerc cu același nume și având, teoretic, aceleași obiective precum cele trasate de Maiorecu.Termenul „cenaclu" a fost catalogat drept religios, prin factura sa, devenind preferat cel de al doilea, care, cel puțin etimologic, tinde spre perfecțiune. Titulatura sa pare să fi fost aleasă de Minulescu, dar nu i-a displăcut celui care a ales să o reprezinte. Este greu de spus și nedrept de judecat dacă revista a vut sau nu succes. Scepticii au invocat perioada foarte scurtă de apariție, de trei ani, cu o revenire de un an, în 1926. Disciplina și seriozitatea impuse de critic nu au ținut loc inconsecvenței și lipsei de unitate a cercului. Spre deosebire de tiparul junimiștilor, nu se poate vorbi despre *sburătoriști*, remarcă George, pentru că nimeni nu aderă concret la o doctrină de tip lovinescian. Sunt puțini și cei care vor comenta din culise raporturile exercitate între membrii apăruți de-a lungul timpului și îl putem numi pe Vianu ca luând rolul unui Gh. Panu de altădată. Amprenta cenaclului nu este inimitabilă și nici componența sa nu e omogenă, sub niciun raport, de vreme ce, spre final, era preponderent feminină. Nu e mai puțin adevărat că Lovinescu se va fi purtat mai elegant cu scriitoarele, mărturie fiind aprecierile singulare venind din partea Hortensiei Papadat-Bengescu, în replică la constatările acide ale lui Rebreanu sau Șerban Cioculescu, cei care vedeau în gazdă mai degrabă un tiran sau un sadic, prin limbaj și atitudine, păstrând proporțiile, atunci când trebuiau remarcate deschis diferitele observații critice. Și de ce se va mai fi mirat conducătorul revistei că, rând pe rând, își pierdea toți prietenii, discipolii sau simplii simpatizanți?! Nostalgic și, spre surprinderea tuturor, declarându-se conservator spre sfârșitul vieții, zic eu, niciodată renunțând la statutul clasic al intelectualului, Lovinescu, privit în ansamblu, poate lăsa impresia unui mic geniu care s-a mai complăcut să se joace cu cei care l-au supărat, nu l-au înșeles, i-au făcut rău sau, pur și simplu, nu au avut răbdarea și spiritul civic de a-și însuși o critică, oricât de nefericită. Jocul cu gândurile sale nu au fost însă nicio clipă o joacă de-a

BDD-A22086 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:08 UTC)

critica, profesiunea de credință a scriitorului nefiind niciodată luată în derâdere ori speculată strict în scopuri personale. Faptul că maestrul s-a *revizuit* permanent este o altă fațetă a jocului, pe care nu oricine și-l permite, riscând, dacă e ignorant, să decadă total. Oricum, nu este un motiv de slăbiciune sau de plătit polițe târzii, în totalitate/exclusivitate. Un critic nu este un dumnezeu și nici nu i sepoate cere să atingă perfecțiunea, pentru că a fi critic nu e o meserie în sine pe care ești obligat să o respecți, ca pe o fișă de post, ci este un dat, poate un har, de care te poți bucura sau cu care, a se revedea Lovinescu, poți jongla. Așa îmi explic și omagiul adus lui Maiorescu, de care s-a tot îndepărtat în timpul vieții, cu care a tot fost comparat, și în defavoarea sa, act semnat în același important an 1940 (când am consemnat și discutatele *Memorii*). *Noutatea cărții lui Lovinescu nu constă în aceea că oferă o imagine nouă a figurii lui Maiorescu, ci în faptul că izbutește să constituie cu luciditate critică această figură... Analiza e atât de exactă și de minuțioasă, iar organizarea materialului atât de bine cumpănită, încât datele oferite în această monografie pot fi folosite deopotrivă de un admirator sau de un detractor al lui Maiorescu.*

Apariția unei reviste este raportată permanent la un context social și are calitatea unui eveniment istoeic, cel puțin pentru conducătorii ei. Backgroundul unei reviste subzistă prin cei care o promovează, o susțin, dar mai ales prin cei care publică, în mod constant, dar și periodic. Spre deosebire de alte apariții din epocă, dar oarecum preluând modelul *Convorbirilor literare, Sburătorul* se adresa celor ce doreau să vină, să se afirme, iar caracterul ei era exclusiv literar. Prin comparație cu *Flacăra*, de pildă, care devenise un magazin cultural și care ajunsese să se vândă în tiraje impresionante, ea nu a reușit să capteze atenția multora, deși, despre primele numere se vorbea totdeauna ca despre o epuizare sperată, dar neașteptată. Poate fi considerat un eșec existența ei de trei ani și revenirea după șapte ani, numai pentru un alt an. Lipsa fondurilor și a binevoitorilor care să acopere pagubele au condus către un final trist, pe care majoritatea publicațiilor îl trăiesc, în condiții de piață similare. Totuși, despre *Sburătorul* se vorbește, iată, și după o sută de ani. Prin munca celor implicați, a adus la lumină în paginile sale, în manieră inedită, nume grele, precum Ion Barbu, Camil Petrescu, Gh. Brăescu sau Camil Baltazar. Apoi, i-a așezat valoric pe alții, care, deși debutaseră aiurea, au fost cunoscuți cu adevărat, cu această ocazie: Hortensia Papadat-Bengescu, Liviu Rebreanu, Tudor Vianu. A doua sa etapă a propulsat critici de mare valoare, așa cum s-au impus George Călinescu, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu, F. Aderca sau Anton Holban. Exigența mentorului lor, deși dublată nefericit de reacții personale reprobabile, a contribuit decisiv la impunerea unei ținute înalte a paginilor tipărite.

Succesul așa-numitului *cenaclu* va fi influențat atât existența publicației, cât și renumele său ulterior. Coincidența cu demersul lui Maiorescu este evidentă, cel care a asigurat pionieratul practicii de acest tip, înființând pe lângă cenaclul Junimea, revista *Convorbiri*... Deși Lovinescu a lăsat impresia că se îndepărtează de celebrul său înaintaș, comparația nu i-a displăcut niciodată, iar vizitele sale sporadice la Junimea, în ultimii ani ai acesteia, pot explica râvna sa de a se impune, cel puțin în aceeași măsură. Este cert faptul că viața unei reviste este direct proporțională mai ales cu demersurile conducătorului ei. Profilul intelectual clasic al lui Lovinescu putea să prevadă o existență de tip maiorescian a întregului proces. Ceea ce nu putea fi luat în calcul, era modul apropae vanitos pe care l-a instaurat criticul, dominația inexplicabilă, ironia dusă și mai departe de conținutul paginilor și un tip de aroganță neînțeleasă, aproape tangentă cu jocul perfid, uneori, care i-a atras dușmani, l-a pus în situația de a-și pierde vechi prieteni și, implicit, a condus inevitabil spre închiderea revistei. Din omul profund recunoscător, căruia i-a asigurat debutul, Camil Petrescu a devenit cel mai înverșunat critic al lui Lovinescu, publicând acerb și convingător, împotriva sa, ca să nu spun *imperturbabil*. Victor Eftimiu, D. Nanu sau Cincinat Pavelescu au dispărut definitiv din viața criticului, iar Liviu Rebreanu a reacționat întocmai precum Petrescu, fără a păstra, însă, verva primului. Ceea ce i se reproșa lui Lovinescu era plăcerea subordonării și obiceiul de a

BDD-A22086 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:08 UTC)

desființa pe cineva critic, neavizat, după ce împărtășiseră clipe de prietenie nedisimulată, aparent. Comparația cu Maiorescu revine, dar exclusiv în defavoarea modernistului, care s-a situat la antipozi, din punctul de vedere al creării unei relații personale civilizate cu cei pe care i-a propulsat. Altminteri, sub aspectul științific al metodei, cu siguranță că roadele s-au văzut; este imposibil ca toți cei care au trecut pe la *Sburătorul*, revistă ori cerc literar, să nu fi fost înrâuiți de sfaturile maestrului. Deși nu se poate vorbi despre *surătorişti*, după modelul junimiștilor, subiectiv sau nu, se observă prezența constantă a unor scriitori. Este cazul unic al Hortensiei Papadat-Bengescu, care nu a avut parte de ironiile ucigătoare ale criticului și, așa cum observau confrații, nici nu a suportat intervenții pe text. De cealaltă parte se situează tinerii care își asumau subodonarea lovinesciană, un gest deloc în favoarea lor, de vreme ce mentorul conștientiza faptul și îl adîncea, la nivel psihologic. Tudor Vianu creează o palidă memorialistică a timpului, el însuși atins sau influențat în formarea sa, de critic, amintind de placidele sau inutilele întâlniri duminicale de la cenaclu (termenul a fost respins, însă, ca fiind de factură religioasă, preferându-se cel de *cerc*). Constată și prezența unor scriitori total lipsiți de talent, cărora orgoliul criticului le oferea suficient timp, spre disperarea altora, obligați să asculte fade și interminabile pseudoscrieri. Interesant este faptul că Lovinescu a conștientizat toate urmările actelor sale și, așa cum descoperim în *Memorii*, a regretat reacția generală austeră, fără, totuși, a încerca a o înțelege. Ceea ce i se poate reproșa revistei este lipsa de omogenitate sub aspectul participării constante, deși, sub raport valoric și diversitate tematică, ea a fost asigurată. *Sburătorul* are, însă, meritul suprem de a se fi impus într-o epocă extrem de confuză, pitorească sub aspectul direcțiilor literare promovate, luptându-se deopotrivă cu sămănătoriștii, tradiționaliștii și avangardiștii, cu *Viața românească* ori *Contimporanul*, preluând chiar, ca supremă realizare, în paginile lui, scriitori mari, care ar fi îmbrățișat, la început, celelalte orientări. Apoi, este singura revistă critică din epocă, asumându-și riscuri, fiind eminamente literară, dar publicând texte cu adevărat valoroase și lansând, într-un răstimp scurt, nume care au intrat definitiv în istoria literaturii române. Iar dacă directorul său era la apogeul formării sale profesionale, nu putem ignora spusele lui Mihail Sebastian, dererminat polemic să considere că *Sburătorul l-a făcut pe Lovinescu, nu Lovinescu a făcut Sburătorul*, referindu-se, implicit, și la cercul literar omonim. O altă particularitate (greu de spus dacă s-a constituit în avantaj ori dezavantaj) a fost scindarea generațiilor, fenomen absolut datorat hazardului. Aproape simultan au apărut Blaga și Barbu. S-au maturizat personalitățile poeților Pillat, Adrian Maniu sau I. Vinea și, în mod nefericit, au dispărut fizic Iosif, Cerna, D. Anghel sau Emil Gârleanu. Toate aceste mișcări au influențat caracterul cercului și existența revistei. Altminteri, infuzia de tinerețe, pe care de altfel o dorea și o atrăgea Lovinescu, categoric a modelat spiritul publicației și, cu siguranță, s-a constituit în material documentar pentru critic. Deși revista nu a avut un program propriu-zis, și-a afirmat unul pe măsură, odată cu trecerea timpului, cu fiecare nou număr. Apoi, în anii grei de după război, a propus rubrici inedite și curajoase, cum au fost *Anticipațiile literare*, în contextul larg al unei critici caracterizate printr-o insistentă analiză, dovedind vocația maestrului, nu simpla implicare detașată.

În fine, ca să-l citățm pe Alexandru George, „Sburătorul reprezintă... prima revistă care se face ecoul marei mutații intervenite în literatura timpului..., printr-o acțiune pozitivă de impunere a unor talente specifice altei epoci istorice“.

Bibliografie

George, Alexandru, *În jurul lui E. Lovinescu*, Editura Cartea Românească, 1975, București.

Vianu, Tudor, *Opere*, Editura Minerva, București, 1973.

BDD-A22086 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:08 UTC)